

זכויות יוצרים ושימוש הוגן בהוראה ובמחקר

לפי [חוק זכות יוצרים התשס"ח-2007](#):

- זכות יוצרים ביצירה היא הזכות הבלעדית לעשות ביצירה, או בחלק מהותי ממנה, פעולות כגון: העתקה, פרסום, הצגה בפומבי, שידור, העמדה לרשות הציבור ועוד.
- זכות יוצרים תהא ביצירות ספרותיות, יצירות אמנותיות, יצירות דרמטיות ויצירות מוסיקליות.
- לא ניתן לעשות שימוש בחומרים המוגנים בזכויות יוצרים ללא קבלת רשות בכתב מבעל הזכויות.

שימוש הוגן

סעיף 19 לחוק זכות יוצרים קובע כי "שימוש הוגן ביצירה מותר למטרות כגון אלה: לימוד עצמי, מחקר, ביקורת, סקירה, דיווח עיתונאי, הבאת מובאות, או הוראה ובחינה על ידי מוסד חינוך."

כיוון שאין פסק דין מנחה בישראל בנוגע ליישום כלל השימוש ההוגן בקשר לשימוש ביצירות למטרות הוראה ומחקר, לקח על עצמו [פרויקט השכלה נגישה](#) לקבוע עקרונות פעולה. העקרונות הללו משקפים את העמדה המקובלת בקרב הקהילה האקדמית, בנוגע לכללי המותר והאסור בשימוש ביצירות במסגרת פעילות אקדמית. עקרונות אלו אומצו על-ידי הספריות האקדמיות בישראל, ואף אושרו כמעט במלואם ע"י בית המשפט. להלן מספר כללים מתוך מסמך העקרונות העוסקים בהוראה באמצעים דיגיטליים:

תנאים מקדימים

1. חומר ההוראה נדרש על ידי מרצה לצורך קורס הנלמד במרכז אקדמי רופין.
2. לא קיימת גישה חופשית כדין לחומר, במקורות הפתוחים לעיון הציבור ברשת האינטרנט (כגון, טוטה אחרונה באתר הבית של הכותב, או במאגרי המידע של רופין).
3. לספריית רופין גישה כדין לעותק אחד לפחות של הספר ממנו נלקחו החומרים.

תנאי שימוש

1. הנגשת החומר מוגבלת לתלמידי הקורס ולצוות האקדמי והמנהלי הרלבנטי, ורק למשך תקופת הלימודים והבחינות.
2. תוצג הודעה על החובה לכבד את זכויות היוצרים ולא להפיץ את החומרים.
3. בכל שימוש ביצירה או בחלקה יש להקפיד על מתן קרדיט ליוצר היצירה.

היקף השימוש

1. שימוש בכחמישית מתוך ספר. הבחינה אינה רק כמותית אלא גם איכותית.
2. מותר אף לסרוק ספר שלם אשר עותק ממנו איננו מצוי באוסף הספרייה, אם הספר אזל מההוצאה לאור (Out of print).
3. שימוש במאמר מכתב עת או מספר שהוא אסופת מאמרים, בשלמותו.
4. כאשר היצירה איננה ניתנת לחלוקה (כגון, תמונה, צילום, טבלה, תרשים, שיר), ניתן לעשות שימוש ביצירה בשלמותה.

שימושים מעבר להיקף המתואר לעיל, או שהם אינם עומדים בתנאים שצויינו לעיל, יהיו לעיתים שימוש הוגן, אך הם מחייבים הפעלת שיקול דעת בנוגע למכלול אמות המידה. בכל מקרה של ספק, ניתן לפנות למנהלת ספריית רופין, על מנת שתבדוק ותחליט בשיתוף עם היועץ המשפטי של המוסד, אם השימוש המבוקש עומד בגדרי השימוש ההוגן.

הסכמי רישיון

- הסכמי רישיון בין רופין לבין מו"לים מתירים לכל קהילת רופין שימוש בכתבי עת, בספרים אלקטרוניים ובמאגרי מידע הנגישים באתר הספרייה, לצרכי הוראה ומחקר ברופין בלבד.
- על פי הסכמי הרישיון, אין להעביר חומרים מוגנים ממקורות אלו לגורמים מחוץ לרופין, אין לאפשר לגורמים מחוץ לרופין לעשות בהם שימוש (אלא בהתאם לתנאי הרישיון), וככלל אין לעשות בהם כל שימוש שאינו נוגע ללימוד, הוראה ומחקר ברופין.
- העושה כן, מפר את זכויות היוצרים ואת תנאי הרישיון וחשוף להליכים משפטיים על ידי בעלי הזכויות. בנוסף, הפרה של הסכמי הרישיון עלולה להוביל להגבלת הגישה למקורות אלה לכלל קהילת רופין.

מקורות עזר

- חוק זכויות יוצרים, התשס"ז-2007
- פורום השכלה נגישה. (2013). עקרונות פעולה לשימוש ביצירות לצרכי הוראה ומחקר (*Code of Best Practices*). אוצר מתוך weblaw.haifa.ac.il/he/AcademyInCommunity/ClinicList/tech/projects/Documents/ עקרונות
- הטכניון. (2016). זכויות יוצרים ושימוש הוגן ביצירות לצרכי הוראה ומחקר. אוצר מתוך https://moodle.technion.ac.il/pluginfile.php/1079183/block_html/content/ שימוש הוגן
- ביצירות לצרכי הוראה ומחקר_עדכון אוקטובר 2016.pdf פעולה - בעברית